

ՋՐԸՈՐԸ

ՋՐՈՅԹ

Դէպ ի ջրբնոր կ'երթայ Աննիկ ,
 Կարօ , Նըստած մօրը մօտիկ ,
 Կը տըրտընջայ հիւանդագին :
 Ափսո՛ս , հիւանդ է հոգին :
 Լուսամբտէն դուրս կը նայ :
 Ահա Աննիկ՝ զանի տեսաւ ,
 Սիրտը ճըմեց աստիկ մէկ ցաւ :
 Թըռպաւ կըրօնէ մը ճայի :

Մօրկանն ըսաւ՝ մայրի՛կ , մայրի՛կ ,
 Ա՛խ , տե՛ս , աղջիկ մը գեղեցիկ
 Մահուանս պատճառ պիտի ըլլայ :
 Բայց Աննիկ շուտ շուտ կ'երթայ
 Դէպ ի ջրբնոր՝ զոյգ մը գոյլով :
 Լուսամբտին աչք չ'արձակեր ,
 Ունի թեթեւ ըռպիկ ոտքեր ,
 Շուտ շուտ կ'երթայ երգելով :

Ու կայնեցաւ ջրբնորին մօտ ,
 Իոյլը կախեց իջեցուց հող :
 Բայց ա՛խ թըլեբը դեղընցան ,
 Կարծես խորէն մըթութեան
 Անձանօթ ձայն մը բարձրացաւ :
 Կը նըմանէր ձայնը նըւաղ
 Խոր թառաչի մը խիստ զանդաղ .
 Աննիկ պոռաց ու լացաւ :

Ի՞նչ էր այդ ձայնը ջրբնորին :
 Այգտեղ , գըբին տակը խորին ,
 Եղաւ տըղայ մը խեղդամահ :
 Աննիկի սիրտն ինկաւ ահ :
 Այդ խեղճ ժողան իր սիրուհւոյն
 Ոտքերն ինկած լացաւ ի դուր ,
 Երկար լացաւ յուսալուրտ ,
 Ապա եղաւ ջըրամոյն :

ՎԱՀՐԱՄ ՍՎԱՃԵԱՆ

ՊԱՏՃԱԹԻՈՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

Շար . (*)

Հիմա որ տեսանք թէ ի՛նչպէս կազմուած է մեր ջրային դրութիւնը , թէ ի՛նչ է անոր խկական նշանակութիւնը բաղդատմամբ անդամաբանութեան , քննենք թէ ի՛նչպէս կը գործէ :
 Մեր պաշտպանած դատին նկատմամբ այս ամենակարեւոր կէտը աղէկ մը ըմբռնելու համար , պէտք է քննել թէ ի՛նչպէս կը գործէ ջրային դրութիւնը իր ամենապարզ ձեւին տակ , այն է՝ նախանիւթին զգայնութիւնը : Ոչինչ կրնայ մեզ արգիլել այս մեքեցումն ընելէ , քանի որ տեսանք թէ իմացականութեան եւ նախանիւթի այդ յատկութեան միջև հիմնական որ եւ է տարբերութիւն մը գոյութիւն չունի բնաւ : Ահա արիւղ մը , որս մը կը մօտենայ իրեն . խսկոյն ստորը մը կ'արձակէ իր կողէն եւ զայն կ'խրացնէ . բնագաւկառակն , ջերմութեան կամ ուրիշ որ եւ է ա՛նախորժ տպաւորութեան մը ազդեցութեան ներքեւ , խսկոյն կը հեռանայ խոյս կուտայ : Վերլուծենք այս գործողութիւնը , մօտէն քննելով զայն : Արտաքին տպաւորութիւն մը կուգայ աղջիկ զգայուն նախանիւթին վրայ . նախանիւթը կը զգայ զայն , եւ անմիջապէս համապատասխան շարժում մը կ'ընէ , իբրեւ պատասխան իր կրօն ցնցումին : Գիտենք թէ բնական ուժերը որոնք կ'ազդեն մեր վրայ , զանազան ուղղութեամբ , զանազան ձեւերով , զանազան ուժգնութեամբ եւ արագութեամբ շարժումներու կը վերածուին , ինչպէս լոյսը , ջերմութիւնը , երեքտրականութիւնը , եւն , որ կրնան իրարու փոխարկուիլ :

Այդ վերոյիշեալ տպաւորութիւնը որեմն , որոշեալ ուղղութեամբ մը կը ցնցէ նախանիւթին մասնիկները , ցնցում՝ որ նախանիւթին գոյացութեան (substance) մէջ կը կերպարանափոխուի ուրիշ ուղղութեամբ շարժումի մը , որ յառաջ կը քրէ ստուգի արձակումը մեր մասնաւոր պարագային մէջ : Այս է ահա , ինչպէս պիտի տեսնենք , մեզ հետաքրքրող խնդրոյն լուծման բանալին , այս է այն փրկարար թելը զոր պէտք չէ երբեք ձեռքէ հանենք , այդ բաւիղէն դուրս ելլել կարենալու համար : Նախնական կենդանիներու մէջ դիւրութեամբ կը տեսնենք թէ , առանց արտաքին կամ ներքին (մասնելու պէտք , եւն) տպաւորութեան մը ազդեցութեան՝ որ եւ է շարժում գոյութիւն չունի : Ուստի եւ այն տիեզերական օրէնքը թէ՛ առանց պատճառի արդիւնք չկայ , բացարձակապէս կը պատշաճէ ինչպէս նախանիւթին գործունէութեանը . հե-

(*) Տես Անանիս , քիւ 8 .

տեւաբար յատկացուե՛նէ կրնա՛նք ըսել թէ՛, ըստ որում որ եւ իսկական տարբերութիւն մը գոյութիւն չունի մարդկային իմացականութեան եւ նախանկութիւն զգայնութեան միջեւ, առաջնորդ գործունէութիւնը կը հպատակե՛ր այն տիեզերական օրէնքին՝ նոյնքան՝ հոգեան նախանկութիւն զգայնութիւնը ։

Առնենք կենդանաբանական սանդղաղին աւելի թաքնոր մէկ աստիճանին վրայ դասուած կենդանի մը, օրինակի համար մեղուն կամ ճանճը ։ Անոր չարժամոնքուն, անոր արարչ-նեղուն պատճառները նախ եւ առաջ ինքնա-չարժ կը թուին, բայց եթէ մօտէն քննենք զանոնք, կը տեսնենք թէ՛ այս պատճառները գոյութիւն ունին սակայն ։ Ինչպէս այս տարբերութիւնը ։ Որովհետեւ այս կենդանիին արարչները շատ աւելի բազմազոգ են եւ այդ արարչներուն պատճառները ։ շատ աւելի բազմազոգ ֆլորայի կը բերեն, ոչ միայն անմիջական, այլ եւ հեռաւոր արդիւնքներ, որոնք ուշադիր զննումէ մը առաջ ինքնաչարժ եւ պատճառէ զուրկ կը թուին ։ Հետեւաբար այդ կենդանիներու արարչները կարող ենք վերածել վերոյիշեալ լուծումին, միայն սա տարբերութեան որ արտաքին կամ՝ ներքին տր-պաւորութիւնները շատ աւելի բազմատեսակ, բազմազոգ ըլլալով, իրենց արդիւնքներն ալ նմանապէս շատ աւելի բազմազոգ են բազմազոգ են ։ Եւ որքան բարձրանանք կենդանաբանական սանդղաղին վրայ՝ թինչեւ մարդը, այնքան աւելի արարչներու պատճառները կը կենդանոտէին զդային դրութեան կատարելա-գործման զուգահեռական կերպով, եւ անհե-տատես աչքի մը համար արարչները ինքնա-չարժ եւ անպատճառաւորում կը թուին ։

Մեր այս խաղաղութիւնը անմիջականապէս մանրամասնութիւններով չձայնարցնելու հա-մար, անցնինք անմիջապէս մարդկային ու-զեղելու ուսումնասիրութեանը, եւ տեսնենք թէ՛ ինչպէս մեր ամէն արարչները, մեր ա-մէն զգալափարները, իբր օտա՛ն քննենք, վերջի միջոցի կը վերածուին այդ անհա-պարզ բանաձեւին զոր պատկերացողները վե-րեւել ։ Տեսանք թէ՛ կենդանաբանական սան-դղաղին ամենէն ստորին աստիճաններուն վրայ դասուած կենդանիները չեն կրնար ու եւ չարժում մը ընել առանց արտաքին աշխարհի տպաւորութեան մը ազդեցութեան կամ ներ-քին սնուցման եւ կամ սեռական պահպանման անհրաժեշտ պայտնածալարութեանց ներքին թելադրութիւններուն ։

Արդ, եթէ յանկարծական փոխանցութեամբ մը մարդկային սեռին անցնինք, կը տեսնենք այնպիսի արարչներ՝ որոնք բոլորովին ան-կասկ են այդ երկու յօշափելի չարժատիթ-ներուն ։

Արգաթեւ, մարդկային արարչները կը պատ-ճառաւորութիւն շատ մը կարգի չարժատիթներէ ։

Ա. — Արտաքին ֆիզիքական աշխարհի տը-պաւորութիւնները ։

Բ. — Ներքին ֆիզիքական աշխարհին՝ այն է մեր յօրինուածութիւնը կազմող գործարար-ներու յատկէ՛ք բերած տպաւորութիւնները ։

Գ. — Արտաքին բարոյական աշխարհի տը-պաւորութիւնները ։

Դ. — Ներքին բարոյական աշխարհի՝ այն է մեր մտաւորական ու բարոյական կարողու-թիւնները՝ գործունէութեան արդիւնք եղող տպաւորութիւնները ։

Այս չորս կարգի տպաւորութիւններէն իւ-րացանկալի կրնայ ծնունդ տալ երկու տեսակ արարչներու ։ առաջին՝ անմիջական արարչ-ներ, երկրորդ՝ հեռաւոր արարչներ ։ Փանիմը օրինակներ տանք այս երկու արարչի կարգի արարչներուն ։ Մէկը կուգայ ցրան՝ զարնիւ ։ այս արտաքին ֆիզիքական տպաւորութեան իբրեւ անմիջական հետեւանք՝ աղախինը կ'եր-թայ զուգը կը բանայ ։

Ընկերութեան մը մէջ մէկը մեզ կը նախա-տէ՛, արտաքին բարոյական աշխարհի այդ տը-պաւորութեան իբրեւ անմիջական եւ ուղղա-կի հետեւանք՝ կ'ապտակենք զայն ։

Անօթի ենք, կ'երթանք ճապարան եւ մեր ներքին ֆիզիքական աշխարհի այդ բնախօս-կան տպաւորութեան իբրեւ անմիջական հե-տեւանք՝ մեր տատմըսը կը գոհացնենք ։

Բնապիտանքը, ժառանգական յատկութիւն-ները կրնան առանց արտաքին աշխարհի տը-պաւորութեան միջամտութեանց, պատճառ դառնալ ուղղակի անմիջական արարչներու ։

Ինչպէս տեսնենք թիւ առաջ, այդ չորս կար-գի տպաւորութիւնները կրնան յատկէ՛ք բե-րել նոյնպէս հեռաւոր արարչներ իբրեւ աը-ղիւնք ։ Մէկը մեզ նախատած է ։ փոխանակ անմիջապէս պատասխանելու այդ նախատնի-քին, աւելի կամ նուազ հեռաւոր ապագայի մը մէջ մեր վրէժը կը լուծենք որոշեալ եղա-նակով մը ։ Անա ուրիշ օրինակ մը ։ որ եւ ինչ բարոյական կամ ֆիզիքական, ներքին կամ արտաքին տպաւորութեան մը յիշատակը կրնայ չարժատիթ դառնալ մեր արարչներուն ։ Ժամանակաւ զգացում բարոյական կամ ֆի-զիքական հանգը մը մեզ կը մղէ նախօրինակ հանգամանքներ իրականացնել՝ նոյն հանգըը հայեթայեթիւ համար ։

Նոյնպէս պէտք է գիտնալ որ, այդ վերո-յիշեալ չորս կարգի տպաւորութիւններէն մէկը կարող է ծնունդ տալ ուրիշ կարգի պատկերող մէկ արարչի մը իբրեւ անմիջական կամ հեռաւոր արդիւնք ։ առնենք օրինակ մը ։ այսօր ստամոքսս պէտք եղածին պէս չէ գոհա-ցած, ահա ֆիզիքական ներքին տպաւորու-թիւն մը որ զեւ գէշ տրամադրութեան մէջ կը ձգէ ։ եւ երբ որդեւ կուգայ զեւ համարեւ-լու, փոխանակ զայն զգուշելու իմ սովորու-թեան համեմատ, եւ որ կը մղեմ եւ որ յան-զիմանեմ զայն, ըստ երեւոյթին՝ առանց պատ-ճառի ։

Նմանապէս այդ զանազան կարգի տպաւո-րութիւնները կրնա՛ն այլ եւ այլ կերպով բա-

ղաղութիւնը եւ կնճառտի մեր արարքներուն շարժառիթները փնտելու խնդիրը, եւ կը նպաստեն անոնց ինքնապարձ թուելուն: Օրինակ՝ մէկը մեզ նախատած է, (զիտամար նոյն օրինակը)՝ ահա արտաքին բարոյական աշխարհի տպաւորութեան մը իբրեւ անմիջական արդիւնք՝ պիտի երթանք զայն ապտակել եւ մեծամարտութեան հրաւիրել: Բայց յանկարծ ներքին բարոյական աշխարհի տպաւորութիւններ կուգան միջատիւ մեր բարեւարտութիւնը, զգաստութիւնը, ժառանգական ընդհանրան ալը յատկութիւնները, մեւ կողմանէ մեր զատիւարակութիւնը, մեր ուսումնասիրութիւնները, որոնք մեզի կը թելադրեն կարեւորութիւն չընծայել այդպիսի անտեղի նախատինքներու, այդ ամենքը միանալով այն իրողութեան թէ՛ ոչ ոք պիտի ընտազատ մը վարմունքը, որովհետեւ մեզ կը ճանչնան եւ գիտեն թէ վատութիւնը չէ որ մեզ մղած է այդ պարագային մէջ աշտպէս վարուելու, կը փոխեն մեր որոշումը:

Անա փոքր տղայ մը, ուրիշ անգամ մը երբ պարտեզը տհաճ պտուղներ կերած է, իր հայրը խտրել յանդիմանած է եւ ծեծած է զայն՝ Գարտեզը կ'իջնէ օր մը, եւ պտղատու ծառերը անոր ուշադրութիւնը կը գրաւեն, ահա ֆիզիքական աշխարհի տպաւորութիւն մը, որուն իբրեւ անմիջական արդիւնք՝ տղան կը պատրաստուի երթալ այդ պտուղներուն համը նայիլ: Բայց նոյն հանգամանքներուն մէջ իր կրած յանգիմանութեանը, պատժին, այսինքն արտաքին ֆիզիքական եւ բարոյական տպաւորութիւններուն, յիշատակը կուգայ փոխել անոր որոշումը:

Այս քանի մը օրինակները ցոյց կուտան թէ, մեր տեղեւորութեան ամենապարզ աւարքները ո՛րքան կնճառտ եւ բազմադիմի շարժառիթներ ունին: Յաճախ այդ շարժառիթները շատ աւելի բազմաթիւ են եւ իրարմը ընդմիմարտ կամ զուգահեռական կերպով կ'աղդեն, այնպէս որ երեսանց ընդող անձի մը համար այդպիսի արարքի մը ծագումը անծանօթ կը մնայ, ուստի եւ այդ արարքը ինքնապարձ կը թուի:

Պատճառաբանութիւնը վերջնականապէս ապացուցուած համարելէ առաջ պէտք է պատասխանել քանի մը առարկութիւններու՝ որոնք ինքնին թէնեւ մեծ կարեւորութիւն չունին, սակայն ըստ երեւոյթին աներեքելի փաստեր կը թուին ի նպատակ ազատականութեան:

Ներ ազատականի մը կ'ըսենք թէ մեր ամէն արարքները արդիւնք են արտաքին կամ ներքին շարժառիթներու, ուստի եւ մեր կամքը չի կրնար ազատ ըլլալ ունայեւ ինչպէս կ'ըստեն անապատականները, ահա թէ ի՞նչ կը պատասխանեն մեզ. «Ճշմարիտ է թէ՛ ո եւ է բան մը ընելէ առաջ, ընդհանրապէս այդ շարժառիթները նկատի կ'առնենք: Բայց պէտք է գիտնալ թէ հակառակ այդ շարժառիթներուն,

որուն, որոնք կը մղեն որոշեալ ուղղութեամբ մը գործելու, մեր կամքը կարող է հակառակ ուղղութեամբ գործել տալ մեզի, եւ խուսափիլ այդպէսով շարժառիթներու այդ կարծեցած անխուսափելի ազդեցութիւնէն: Ըստ երեւոյթին այս պատճառաբանութիւնը վճռական ըլլալ կը թուի. Բայց ի՞նչնք քիչ մը անոր խորը եւ մտաւէ ճիւղնք զայն. ի՞նչ կը տեսնենք. ոչինչ որ կարենայ զմիայնիւ լուրջ քննադատութեան մը. արդարեւ, մեզի կ'ըսեն թէ, հակառակ ամենակարեւոր, ամենանախկին շարժառիթներու գոյութեան մեր կամքը ազատ է հակառակ ուղղութեամբ գործելու: Եւ, Բայց շատ զուրկն է մեր հակառակորդին ընթացքը գոցիլ, բաւական է իրեն պատասխանել որ եթէ այդպէս կը վարուի, պատճառն այն է որ, այն վայրկեանին ուր որոշած էր այդ ծանրակշիւ ազդեցութեանը ներքեւ որոշեալ ուղղութեամբ մը գործել, յանկարծ ընդգիմամարտ շարժառիթներ երեսն եկած է անոր կամքի ուղղութեանը փոխած են: Բայց ազատ եմ եւ, կը պատասխանէ մեր հակառակորդը, ազատ եմ եւ ուզել քան եւ եւ անոր հակառակ միանշանակն: Սակայն բաւական է ցոյց տալ մեր ընդգիմամարտին թէ՛ ոչ ժամանակին եւ ոչ միջոցին մէջ երկու տարբեր բաներ միանգամայն չեն կրնար միեւնոյն տեղը գրաւել, յայտնորդութիւն մը հարկաւոր է միշտ եւ հետեւաբար՝ այդ երկու հակառակ որոշումները ամենանախկին ժամանակամիջոցով մը բաժնուած են իրարմէ, ուստի եւ հակառակ ուղղութեամբ աղդող շարժառիթները կրցած են չափազանց արագ կերպով յայտնուի իրարու եւ այդ հակառակ որոշումներուն ծնունդ տալ:

Մեր ուսումնասիրութիւնը վերջացնելէ առաջ, կ'ուզենք խոսեցնել մեր ամբողջ յօդուածը եւ ցոյց տալ հոգեբանական այն ամենակարեւոր ճշմարտութիւնը որ կը ըզլի անկից՝ Արդարեւ, հաւաքական եւ յետադիմ ակնարկ մը նետելով մեր ուսումնասիրութեանը վրայ, կը տեսնենք թէ, քանի որ մեր ամէն արարքները անմիջական կամ հետաւոր արդիւնքներ են ներքին կամ արտաքին, ֆիզիքական, մտաւորական կամ բարոյական պատճառներու, շարժառիթներու, թէ մէկ խօսքով ամէն բանական երեւոյթները արդիւնք են պատճառի մը, յայտնի է թէ կամքի ազատութիւնը պատճառ մըն է միայն, թէ հետեւաբար պատճառաբանութեանը համար՝ կամքը ուրիշ բան չէ Բայց եթէ արդիւնք մը վերոյիշեալ ընդգիմամարտ կամ զուգահեռական կերպով աղդող տպաւորութիւններու, շարժառիթներու պայքարին, պայքար որ տեղի կ'ունենայ մեր զատողութիւններուն վերաբերման ներքեւ, եւ ուր ասպարէզ կ'իջնէ մեր բովանդակ ֆիզիքական, բարոյական եւ մտաւորական անձնաւորութիւնը:

Հիմա որ գիտենք թէ ի՞նչ է պատճառաբանականութիւնը, յայտնաբերուածով մը պիտի ըն-

նենք անոր հետևանքները բարոյականի, արգարութեան եւ մասնաւորապէս դատարարական տեսակէտով, պիտի ցուցնենք թէ ի՞նչպիսի պայծառութեամբ մը ան կը լուսաւորէ այդ խաւարչարին աշխարհները, թէ ի՞նչպէս մեր ընթացքը ամուր հիմերու, անխուսափելի եւ բեղմնաւոր օրէնքներու վրայ կը հաստատէ, մեր մտաւոր հորիզոնը կ'ընդլայնէ եւ նորաւոր հետազոտութիւններու անվերջ հեռանկարներ կը պարզէ մեր աչքին առջեւ:

ՏՐ. ՏՐԴԱՏ ԵՍԱՑԵԱՆ

Փանօ

ՆԱՍԱԿՆԵՐ ԽՄ ՀԱՅՐԵՆԻՔԻՑ

Ա. ՆԱՍԱԿ

Ապահովութեան մէջ ապրող բարեկամ,

... Ձի անցնիլ մի քանի օր, եւ այստեղ էլ, որպէս մեր սիրուն երկրի ամէն անկիւն, կ'ողողուի մեր արիւնով, Մեր դիակները փողոց կը լինին փողոցներին, մեր շքեղ երկիրը կը սեւանայ ազաւանների բազմութիւնից եւ օդը կը լեցուի նրանց կոկոսցով... Ո՛ր կողմ որ դառնաս, աւերակ ես գտնելու, ո՛ր տուն որ մտնես՝ բռնաբարութեամբ ու ձգած աղջիկ, գետնատարած մայրեր, գլուխները սիւնների վրայ ջախջախուած մանուկներ եւ տեսնելու եւ... գերեզմաններ, գերեզմաններ...:

Եւ էլ, բոլոր ազգականներդ, ծանօթներդ մինչեւ յետինը մտնելու, ենք սառնամուտ եւ քեզ բարեւ ունինք, պանդո՛ւխտ եղբայր, որ գուցէ դեռ շատ ապրես. շուտով դաս մեր գերեզմաններն այցելելու եւ նրանց վրայ կանգնած՝ հայրենիքիդ ողբը երգես:

Ծոյս չունինք ապրելու, ո՛չ: Գաղաքի մէջ անցած դարձածն իսկ ապացուցանում է որ բոլորիս կոտորելու են:

Որքա՛ն սառնութեամբ ես գրում այս բոլորը, եւ դու արդեօք սառնութեամբ չե՞ս որ այս

կրկնուած, երեքնած նկարագրութիւններից էլի մէկը պիտի կարդաս:

Զորս օր առաջ սկսեց, ե՞րբ պիտի պայթի՞ չը գիտեմ, գուցէ այսօր, մի ժամից, գուցէ այս րոպէիս: Մի քանի օր է արդէն որ շրջապէս քաղաքներից հասած կոտորածների լուրերը գրգռել են բոլորի ջղերը, լաւ ինչ՝ ու մի թեթեւ աղմուկ բաւական է ամենքին զարնուեցնելու:

Պիտի տեսնէիր սոսկումը, երբ լուր տաւ թափուեց շուկայի մէջ, թէ վաճառական Մըկըրտին մի թիւրք՝ զաշոյնի հինգ հարուածով՝ փռել է գետին:

Շուկայի մի ծայրից դէպ ի միւսը կարծես մի ուրաքան սահեց: Աղմուկ, չփոթ, փախչողներ... Որոտումով փակուած էին խանութները տախտակեայ փեղկերը. շատերը խելք կորցրածի պէս թողնում էին ամէն ինչ՝ խանութ, գլխարկ, կօշիկ՝ եւ վազում դէպ ի տուն... պահ մը եւս եւ, շուկան դատարկ էր, ամայի, բաց, իսկ փողոցներում՝ վազող վազողի:

Եւ լուրեր են հասնում հետզհետէ մեծացող, երբեմն այլանդակ, Որպէս թէ սպանել են ո՛չ միայն Մկրտին, այլեւ շատ անցորդ Հայերի՝ որպէս թէ թիւրքերը խումբ առ խումբ, փողոցների ծայրերում կանգնած, զաշուում են կամ գնդակահար անում բոլորին...

Հաւաքւել ենք եկեղեցու բազը: Ամենաապահով տեղն է. Անա լցում է մատուոր, խորհրդարանն ու դպրոցի սենեակները, Կին, տղայ, ծեր՝ ճշում են, լալիս, ողբում: Ոմն իր ամուսինն է փնտռում, մէկը՝ իր որդին, միւսն՝ իր եղբայրը որոնում: Մի նոր նշանած աղջիկ էլ ընկել է սենեակից սենեակ, բազից բազ ու մի կողմը թողած ամօթխափութիւնը, խելակորոյս՝ իր սիրելուն է ուրոնում:

—Մկրտի՛չ, Մկրտի՛չ, ձայնում է նա սրտաճմլիկ, աղիողորմ:

Սիրտս սեղմվում է. Ի՞նչ Մկրտի՛չ է այդ, Մէկը, որ սոսկումից կծկուել էր մի տեղ, կանչում է.

—Ի՞նչ ես ողբում, աղջիկ, Մկրտին ըստանա՞նք:

—Ապանեցի՛ր...

Անուան գուգադիպութիւն էր թերեւս. բայց մի սոսկակի ճիշ գուրս թաւ աղջկայ կուրծքից եւ նա փուեց գետին: